

Проблеми соціального виховання на шпальтах періодики

Соціально-політична ситуація на рубежі ХХ-ХХІ ст. сприяла актуалізації потреби гуманізації відносин у суспільстві, акцентувала вимоги перетворення навколишнього середовища, формування гуманних, виховних міжособистісних відносин у різних видах соціуму.

Соціалізація, як процес входження особистості у суспільство, нерозривно пов'язана із соціальним вихованням. Соціальне виховання – створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Зазначимо, що категорія виховання – одна з основних у педагогіці. Історично склалися різні підходи до її розгляду. Характеризуючи обсяг поняття, чимало дослідників виділяють виховання в широкому соціальному сенсі, включаючи в нього вплив на особистість суспільства в цілому (тобто ототожнюючи виховання з соціалізацією), і виховання у вузькому сенсі – як цілеспрямовану діяльність, покликану формувати у дітей систему якостей особистості.

Соціальне виховання здійснюється у процесі взаємодії особистості в різних відносно автономних сферах життєдіяльності: освіта, організація соціального досвіду людини, індивідуальна допомога їй. Провідним завданням соціального виховання в кожному суспільстві є створення оптимальних умов для найбільш повноцінного розвитку особистості.

Взаємозв'язок суспільства та соціального виховання було визначено ще П. Наторпом. Учений вважав, що виховання повинне служити інтересам суспільства, а життя суспільства у різнобічних своїх напрямках повинне повністю служити інтересам виховання; при цьому все – економічно-правовий устрій; систематичний догляд за розвитком науки; мистецтво, яке керує свідомими і в той же час морально доступними законами, що проймають все

життя суспільства і самі стали життям; та, як наслідок цього, гармонійний порядок також і домашнього життя від спілкування статей і до народження дітей включно, – все це повинно сприяти досягненню однієї і тієї ж мети: чистого громадянства і пізнання та бажання єдиного, вічного добра.

Отже, соціальне виховання визначається суспільним запитом, залежить від соціально-політичних, економічних та соціокультурних перетворень. Такий підхід задекларований у низці документів. Зокрема, у Наказі МОН України № 641 від 16 червня 2015 року «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, «Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» акцентується увага на перетворенні Української держави та її громадян на безпосередніх учасників процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті, адже у сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Орієнтиром для розуміння соціального замовлення є і Концепція Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки, відповідно до якої дана Програма базується на необхідності повноцінного розвитку та самореалізації молоді, що є однією із суспільних цінностей, а соціальна підтримка молоді є одним з основних пріоритетів державної політики.

Одним із соціальних інститутів, що тією чи іншою мірою виконують замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на

населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії, є засоби масової інформації. Можна зазначити два аспекти такого впливу. По-перше, ЗМІ істотно сприяють засвоєнню людьми різного віку широкого спектра соціальних норм та формуванню у них ціннісних орієнтацій у сфері політики, економіки, здоров'я, права тощо. По-друге, ЗМІ фактично є своєрідною системою неформальної освіти та просвіти різних категорій населення. При цьому користувачі ЗМІ здобувають досить різнобічні, суперечливі, несистематизовані знання, відомості з різних питань суспільного та політичного життя.

Суспільні зрушення чи не найповніше відображаються на сторінках періодичних видань, а тому періодична преса обґрунтовано зайняла свою нішу в історичному джерелознавстві. Саме вітчизняна педагогічна преса ХХ століття акумулювала в собі педагогічний досвід і журналістський потенціал українських педагогів. Провідними чинниками, які впливають на виникнення потреби в публіцистичному способі вираження педагогічної думки, є соціально-педагогічні процеси, протистояння ідей, напрямів, поглядів у суспільстві, культурі, освіті, які також впливають на становлення педагогічної преси як основного інформаційного носія.

Педагогічна періодика минулого як засіб відображення актуальних ідей та питань різного спрямування викликає інтерес у сучасних дослідників. Саме преса стала невичерпним джерелом історико-педагогічних досліджень з проблем виховання підростаючого покоління, дидактики, професійної підготовки вчителя, педагогічної освіти тощо. Так, вплив преси на формування теоретичних засад української національної школи у другій половині ХІХ – ХХ століття досліджували О. Адаменко, С. Гармаш, І. Зайченко, С. Лобода, Г. Рудий, О. Сухомлинська та ін. Відображення процесу становлення освіти у вітчизняній журналістиці другої половини ХІХ – початку ХХ століття представлено у дослідженнях Е. Панасенко та А. Пугач. Висвітлення питань реформування шкільної освіти на сторінках вітчизняної періодики має місце у працях Л. Березівської. Роль преси у справі виховання молодого покоління

досліджували В. Жадько та С. Шандрук. Аналіз публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика» представлено у розвідках Н. Побірченко. Дитячу періодику як засіб науково-педагогічної комунікації у розвитку і популяризації теорії та практики дитячого руху розглядала Н. Коляда.

Преса є своєрідною скарбницею подій та фактів, водночас це засіб інформування суспільства про діяльність органів державної влади, громадських та освітніх організацій; це літопис вітчизняної педагогіки, адже публікації відтворюють процес нагромадження педагогічних знань і розвитку педагогічної науки, вони дають можливість простежити вплив на цей процес поглядів науковців і практиків, виявити закономірності і суперечки, відображають взаємодію із зовнішнім середовищем – конкретними політичними та соціально-економічними обставинами.

Становлення педагогічної преси на початку ХХ століття зумовлено низкою чинників. Найважливішою передумовою розвитку періодики з питань освіти і виховання у 1900-1920 рр. було поширення серед свідомої української громадськості прогресивної педагогічної ідеї того часу – національної школи. Доробки вказаної тематики знаходили свій вияв на шпальтах журналів «Киевская Старина» (1882-1906), з 1907 – «Україна», «Українська хата» (1909), «Світло» (1910-1914), «Вільна українська школа» (1917-1920) та ін.

У 20-30-х роках ХХ століття яскраво простежується специфіка публікацій та різновид журналів, як-от журнал для масового читача («Радянська освіта», «Народний Учитель»), науково-методичний журнал («Шлях освіти», «На путях к новой школе», «Народное просвещение», «Вестник просвещения»), спеціальний педагогічний журнал («Робітнича освіта», «Дитячий рух», «Політосвіта»). Саме у цей час на сторінках періодики відображено процес зміни постулатів педагогічної науки відповідно до марксистсько-ленінського вчення, пов'язуючи їх не стільки з процесами навчання й виховання, скільки з суспільними процесами і класовою боротьбою.

Вплив Великої вітчизняної війни на соціальний запит у процесі виховання простежувався у публікаціях на сторінках журналів «Радянська освіта», «Радянська школа», «Советская педагогика».

Політична відлига 50-х років ХХ століття ознаменувала новий етап у визначенні соціального запиту щодо формування особистості, і, як наслідок, у висвітленні його на сторінках періодики. Ідея створення гуманістичних стимулів для спонукання школярів до навчання і особистісного розвитку знайшла своє відображення у період 1961-1984 рр. на шпальтах «Радянської освіти», «Соціалістичної культури», «Школяра», «Радянської школи», «Учительской газеты».

Змінами соціально-політичних обставин на шляху демократизації радянського суспільства характеризувався період 1985-1990 рр. Гуманістична й демократично-творча спрямованість навчального процесу в контексті розвитку педагогіки співробітництва фактично ознаменувала прорив в удосконаленні освітнього простору ХХ століття.

З огляду на зазначене вище вважаємо, що висвітлення проблем соціального виховання на шпальтах педагогічних періодичних видань ХХ століття містить значний інформаційний потенціал щодо створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Список використаних джерел

1. Вайда О.Л. Українська педагогічна преса як джерело відображення інноваційних педагогічних ідей (1991-2013 рр.) / Л. О. Вайда // Педагогічний дискурс. - 2013. - Вип. 15. - С. 102-105.
2. Лобода С. Педагогічна преса 1920–1930 рр. як засіб формування суспільно-політичної свідомості / Світлана Лобода // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – №43. – С.217-226.
3. Пироженко Л. Педагогічна преса як джерело дослідження проблем реформування змісту загальноосвітньої школи в кінці 50-х рр. хх ст. / Лідія Пироженко // Історико-педагогічний альманах. – 2006. – Випуск 2. – С.22-27.